

Seramik Temel Sanat Eğitiminde Çamurla Oyun

Ayşegül ÖZEN

Prof.,

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi

Seramik Bölümü, Öğretim Üyesi

İnsan, sözün tam anlamıyla insan olduğu vakit oynar ve ancak oynadığı zaman tam insan olur.

Friedrich SCHILLER

Aşağıda, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde 15 yılı aşkın bir süredir tarafımdan verilmekte olan "Seramik Temel Sanat Eğitimi" derslerinden edinilen bazı gözlemler ve deneyimler aktarılmaya çalışılacaktır. Adı geçen fakültede eğitim – öğretim; kredili sistemle bahar ve güz dönemi olarak sürdürülmekte ve hazırlık sınıfıyla birlikte beş yılda tamamlanmaktadır. Seramik Bölümünün programında yer alan "Seramik Temel Sanat Eğitimi" dersi; 1. ve 2. sınıf öğrencilerine teorik ve uygulamalı olarak sunulmaktadır. Bu sunuş Seramik Bölümü öğrencisinin bilmesi gereken en temel ve teknik bilgileri içermektedir. Çoğu öğrencinin ilk kez dokunduğu malzeme çamurla tanışmasına tanık oluşun, uygulamaların, deneyimlerin paylaşılmasının, eğitim adına çok önemli katkıları olduğu düşünülmektedir.

Bu makalede, çoğu öğrencinin henüz ilk kez dokunduğu bir malzeme olan çamuru yoğurabilmesi, biçimlendirebilmesi için gerekli teknik bilgilerin öğretilmesi ve öğrenilmesi sırasında yaşanan durumlar, bunun yanı sıra geçen sürecin ardından öğrencinin kendisini ifade edebilmesi yolunda harcadığı çabaları da irdelenmiştir. Bu çabalarda önceki yaşantılarında ve eğitim sürecinde edindiği bilgilerle başbaşa kalan öğrenci ken-

disini, zamana ve arkadaşlarına karşı bir yarışma ortamı içinde buluverir. Burada sözü geçen çaba, belki de en kısa ve en güzel tanımıyla "Çamurla Oyun"dur.

Bu nedenle makalenin başlığı "Seramik Temel Sanat Eğitiminde Çamurla Oyun" olarak seçilmiştir. "Çamurla Oyun" sözcük anlamıyla içinde çok farklı yaklaşımları içermesi bakımından oldukça ilginç, bir o kadar da önemlidir. Oyun; çocukluğumuzu anımsatan, heyecanlarımızı tetikleyen, eğlence- li, kimi zamanda sonucunda kazanmayı veya kaybetmeyi kabullendiğimiz bir olgudur. Hoşça vakit geçirmenin, kendimizi rahat hissetmemizin yanı sıra, bedenimizi, aklımızı ve yeteneklerimizi sınama biçimidir de. Ancak bu oyunun malzemesi çamur olunca özellikle de bir dersin ele alınışı çamurla oyun olunca durum başkalaşır. Çamurla oyun, öğrenci ve eğitmeni arasında güzel bir iletişim kurularak gerçekleştirildiğinde her iki tarafında sonuçlarından memnun olduğu bir öğreti ve öğrenme biçimidir. Öğrenciye, çamurla oynamanın kelime anlamından anlaşıldığı kadar kolay olmadığını bilicini verebilmek ancak iyi bir eğitimle olasıdır.

İnsanların davranışlarını, belli amaçlara göre kasıtlı olarak yetiştirme, değiştirme, topluma yararlı hale getirme süreci olarak bilinen eğitim, zengin bir içeriğe sahiptir. Sosyal ve yerleşik yaşamın gerekliliği olarak ailede, çevrede kısacası her yerde süregelen eğitim, toplumlar tarafından geçmişten günümüze gelene dek gereksinimlere göre çeşitlilik gösteren yapılarıyla kurumsallaştırılmıştır. Sanat adına verilen eğitim ve öğretim sürecinin ele alındığı kurumlardan biri de Güzel Sanatlar Fakültemizdir. Yetenek sınavıyla

bu okulda okumaya hak kazanmış öğrencilerimiz, verilen eğitim-öğretim çerçevesinde, kendi yaşantısında amaçlı ve istendik bir değişime karar vermiş olarak çalışmalarını sürdürürler. Bilinçli algılamaya yöneltme türünde olan sanat eğitiminde amaç; doğada hazır bulunan bilgi malzemesini toplamayı öğretmek ve işletebilmektir. Bunu yaparken de seçici olabilmeyi, kavramayı, sorun çözebilmeyi ve sonuçta da bireysel yaratıcı güçle bir ilki, kendine özgüyü ortaya koyabilme çabalarını yüreklendirmektir.

"Seramik Temel Sanat Eğitimi" dersi, seramikle ilgili olarak temel tanımları, temel bilgileri, temel gereksinimleri vermeyi amaçlar. Ancak buradan yalnızca teknik bilgilerle kuşatılmış bir ders tanımlaması kesinlikle anlaşılmalıdır. Sanat öğelerini, Temel Sanat Eğitimi adı altında yoğun bir programla alan öğrencinin tüm bu bilgilerini seramiğin hammaddesi olan çamurla harmanlama zamanında seramik temel sanat eğitimi dersinde de, teknik ve artistik bilgilerle donatılmış bireyin yaratıcı süreci başlar. Malzeme çamur; araç gözler, eller ve kulaklardır.

Dersin işleyişinde beş duyu organımızdan özellikle birkaçını harekete geçirmek oldukça önemlidir. Yapılan açıklamalarla işitme , örnek olarak gösterilenlerle görme, uygulama aşamasında da dokunma duyuları harekete geçirilerek öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olunur. Duyular aracılığıyla elde ettiğimiz imgelerin bellekteki durumu algılamadır. Algı sıradan bir tanıma olayı değildir. Geçmişteki deneyimlerin çokluğuna ve eğitimle edinilenleri birleştirilebilme yeteneğine bağlı olarak gelişen algı, yeni ve bi-

ricik yaratmada çok önemli bir rol oynar. Görme duyumuzun seçici olabilme yeteneğinin arttırılmasında eğitimin rolü çok büyüktür. Temel sanat eğitiminde malzeme çamur, sonuç seramik olduğunda dokunma duyuları önem kazanır. Çamurla iki veya üç boyutlu olarak yapılması istenen konuları biçimlendirmede teknik ve artistik bilgilerin eşliğinde yetenekli eller de devreye girer.

Öğrencilerimizin bu durumunu en iyi biçimde atölye ortamında ve çamuru biçimlendirme aşamalarında gözlemleyebilmekteyim. Bu gözlemlere geçmeden önce, sanırım öncelikle bu dersimizin başlıca malzemesi olan çamurdan söz etmek yerinde olur. Rengi, dokusu, kokusu, iç ve dış yapı farklılıkları, kimyasal bileşimleriyle çok çeşitlilik gösteren doğal ve yapay maddeler, insanoğlu tarafından değişime uğratarak kullanılmışlardır. Konumuz gereği ele aldığımız çamurda, değişime uğratarak kullanılan doğal maddelerden biridir. İnsanlık tarihine ışık tutan, birçok medeniyetin tarihsel süreçlerini belirlemede etkin bir rol oynayan seramiğin ana maddesi çamurdur. Çamurun seramiğe dönüşmesi ateşin bulun-

şuyla başlar. Aklını kullanabilen insanoğlunun yaratıcılık ve teknolojik gelişmelerle doğru orantılı olarak seramiği çok farklı alanlarda kullanmıştır. Tıp, endüstri, teknolojik alanlarda geliştirilmiş biçimleriyle kullanılan seramik, aynı zamanda eğitim alanında da kullanılmaktadır. Güzel sanatlar eğitimi veren okullarda özellikle seramik bölümünün başlıca malzemesidir Her maddenin kendine özgü doğal yapısı insanın kullanacağı madde üzerindeki egemenliğini değişik yönlerde geliştirmesini, düşünmesini gerektirir. Yukarıda sözü edilen pişirilene dek, biçimden biçime sokulabilen özelliğiyle, plastik olarak anılan çamur, diğer maddelerden bu özgün durumuyla ayrılır.

Çamurun başka hiçbir malzemede olmayan kendine özgü plastik yapısı son derece güven vericidir. Yeniden ve yeniden defalarca biçimlendirebilme özelliğiyle sanki sihirli bir malzemedir. Bir topak çamurla bütünleşme sonucunda ortaya konulan çalışmalar onu yapan kişinin her türlü ruh durumunun da en güzel göstergesi olur. Çamurun bu özelliğini daha ilk ders-te öğrenen birey, avuçları içindeki bu sihirli malzemeyle alabildiğine ve keyifli bir oyuna başlar. Bu oyunda daha başından yenmeyi çamurla başa çık-mayı göze alan birey, sonuçta ortaya koyduğu gücüyle, somut olarak çalış-masıyla, ürünüyle, eseriyle, yapıtıyla herkesin karşındadır. Oyun kazanılmıştır veya kazanmak için gerekli uğraş verilmiştir, verilmeye de devam edilecektir. Bazen kişisel yeteneklerin bazen de bilgi birikiminin sığılından kaynaklanan sıkıntılar çamura yüklenir. Ondan hınç alınır. Çamur alabildiğine örselenir, parçalanır, kırılır. İşte çamur böyle bir malzemedir. Bireyin önceki yaşantısından getirdiği kalıpların düzenlenmesine, bazen de de-ğiş-

tirilmesine yönelik eğitim sürecinde yaşananlar eğitimci-öğrenci arasında zaman zaman gerginliklerin yaşanmasına sebep olur. Öğrenilmiş yanlışların düzeltilmesi hele hele alışkanlık haline gelmiş ise oldukça zordur.

Yukarıda sözü edilen ve kişinin istemlerine göre biçimden biçime sokulabilen çamurla, atölye ortamında kurulan ilişkiler üzerine yoğunlaşan gözlemlerime gelince... Atölye ortamından etkilenmelerden başlayarak sıralamak yerinde olur kanısındayım. Atölyelerimiz, seramiğin oluşumu sürecinde her türlü gerekli ve yeterli malzemeyle donatılmıştır.. Yeni ortamların insan üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz etkilerin çalışmalarımızda ne denli etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle sunulan bu atölye ortamında hiç değilse çalışma saatleri içinde kendisine özel bir alan oluşturması konusunda öğrenci yönlendirilir. İlerleyen günlerde atölye ortamı ve çalışma sistemleriyle ilgili yaşanan ve yaşanması olası birçok sorun aşılmış olur. Bu aşamadan sonra, öğrenci kendisini hem atölye ortamıyla hem de çamurla başbaşa bulur. Verilen konu bağlamında gerekli teknik ve artistik bilgi birikimlerini bir bir ortaya koymaya başlar. Duyu organları devrededir artık. Duyu organlarını kullanmaya başladıkça da kimi duyu organlarının işlevlerini yerine getirmediğini veya yeterince kullanıp geliştirmemiş olduğunu sezinler. Asıl bu aşamadan sonra kaygılar, sıkıntular, bunalmalar başlar ki kısacası buna öğrencinin kendisiyle olan savaşıdır diyebiliriz. Her başarısız adımda da bir sorumlu kesinlikle bulunur. Ona göre sorumlular; atölyelerdir, ortamdır, arkadaşlarıdır, eğitimin yanlışlarıdır, eğitimcisidir (benzeri örnekleri arttırabiliriz), ama asla kendisi değildir. Öğrenci, ilerleyen zamanla birlikte yanlışlarının farkına varmaya başlayarak, kendi kendisinin de ne denli sorumlu olduğunu hisseder ve sonunda en büyük eleştirmeni olur çıkar.

Öğretilerin tamamı verilirken konuların, öğrencinin ilgisini çekmeyen ve sıkıcı yaklaşımlardan uzak olmasına özen gösterilir. Öğrenciler daha ilk derslerde, Güzel Sanatlarda okumak isteyen kişinin kesinlikle özgür bırakılması gereğini savunarak konuların dayatmacı olmadan öğrencinin seçimine bırakılması gereğini savunurlar. Kendisinin karar vereceği konunun işlenmesinde daha yaratıcı olabileceğini düşünürler. Bu konuda onlara katılıyorum. Ortaya çıkan çalışmaların sonucunda hiçte haksız olmadıklarını rahatlıkla söyleyebilirim. Görsel malzemeyle desteklediğimiz bu makalemizde sunulan örneklerden birinde, "Çevre Kirliliği" üzerine yaptıkları çalışmada çevreye karşı ne denli duyarlı olduklarını, siyah sırlı kardan adamlarındaki grup çalışmasında çok mizahi bir yaklaşımla ortaya koymuşlardır. (Özellikle bu çalışmanın

bitim aşamasına kadar öğrencilere hiçbir etkide eleştiride bulunulmamıştır. 3-4 kişiden oluşan grup çalışmasında bireyin o güne kadar eğitimden çevreden sosyal organizasyondan, alışkanlıklardan yaşantılardan edindiği getirilerin topyekün bir gösterisi olarak karşımıza çıkan bu kardan adamlar ilk bakışta belki de eleştiri oklarımıza hedef olabilirler. Ancak öğrencinin tamamen kendi bilgi birikiminin, heyecansal duyarlılığın kişisel özelliğinin ve yeteneklerinin bir sonucu olan bu çalışmada kendi başına fikir yürütmesi ve verilen konu bağlamında nedenli duyarlı olabildiklerini görebilmek açısından oldukça önemlidir. Küçük ölçekli bu türden çalışmalarda yapılan doğru ve yanlış yaklaşımlar daha büyük ölçekli ve uzun vadeli çalışmalarda düşünce üretebilmelerine, beyin fırtınası yaşamalarına imkan tanımaktadır. Anadolu Uygarlıkları, Elma, Vida, Kuş, Mektup, Gözlük, Kalem ve benzeri gibi konular bağlamında ele alınan seramik çalışmalara ilişkin sunulan örnekler, öğrencilerimizin çamurla kurdukları bağda doğru yaklaşımlarda oldukları gözlenmektedir.

Sonuç olarak; eğitimcisinin ve öğrencinin bilgi, beceri, yeteneğine göre çeşitlilik gösteren çamurla oyunun sonucunda yine bu oyunu temel sanat öğeleri kurallarıyla oynayanın ve yaratıcı gözle görmesini bilen kazandığı bilinen bir gerçektir. Kısaca, Seramik Temel Sanat Eğitimi dersinde verilecek çok iyi bir eğitimin sonucunda çamurla oyunda hep kazanan öğrenci olacaktır.